

ISSN:2181-0427 ISSN:2181-1458

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
ИЛМИЙ АХБОРОТНОМАСИ**

**НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА**

2022 йил 3 сон

Бош муҳаррир: Наманган давлат университети ректори С.Т.Тургунов

Масъул муҳаррир: Илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректор М.Р.Қодирхонов

Масъул муҳаррир ўринбосари: Илмий тадқиқот ва илмий педагогик кадрлар тайёрлаш бўлими бошлиғи Р.Жалалов

ТАҲРИРҲАЙЪАТИ

Физика-математика фанлари: акад. С.Зайнобиддинов, акад. А.Аъзамов, ф-м.ф.д., доц. М.Тўхтасинов, ф-м.ф.д., проф. Б.Саматов, ф-м.ф.д., доц. Р.Хакимов, ф-м.ф.д. М.Рахматуллаев.

Кимё фанлари: акад.С.Рашидова, акад. А.Тўраев, акад. С.Нигматов, к.ф.д., проф.Ш.Абдуллаев, к.ф.д., проф. Т.Азизов.

Биология фанлари: акад. К.Тожибаев, акад. Р.Собиров, б.ф.д. доц.А.Баташов, б.ф.д. Н.Абдурахмонов.

Техника фанлари: - т.ф.д., проф. А.Умаров, т.ф.д., проф. С.Юнусов.

Қишлоқ хўжалиги фанлари: – г.ф.д., доц. Б.Камалов, қ-х.ф.н., доц. А.Қазақов.

Тарих фанлари: – акад. А.Асқаров, с.ф.д., проф. Т.Файзуллаев, тар.ф.д, проф. А.Расулов, тар.ф.д., проф. У.Абдуллаев.

Иқтисодиёт фанлари: – и.ф.д., проф.Н.Махмудов, и.ф.д., проф.О.Одилов.

Фалсафа фанлари: –ф.ф.д., проф. М.Исмоилов, ф.ф.н., О.Маматов, PhD Р.Замилова.

Филология фанлари: – акад. Н.Каримов, фил.ф.д., проф.С.Аширбоев, фил.ф.д., проф. Н.Улуқов, фил.ф.д., проф. Ҳ.Усманова. фил.ф.д., проф. Б.Тухлиев, фил.ф.н, доц.М. Сулаймонов.

География фанлари: - г.ф.д., доц. Б.Камалов, г.ф.д., проф.А.Нигматов.

Педагогика фанлари: - п.ф.д., проф. У.Иноятгов, п.ф.д., проф. Б.Ходжаев, п.ф.д., п.ф.д., проф. Н.Эркабоева, п.ф.д., проф.Ш.Хонкелдиев, п.ф.д., проф Ў.Асқарова, п.ф.н., доц. М.Нишонов, PhD П.Лутфуллаев.

Тиббиёт фанлари: – б.ф.д. Ғ.Абдуллаев, тиб.ф.н., доц. С.Болтабоев.

Психология фанлари – п.ф.д., проф З.Нишанова, п.ф.н., доц. М.Махсудова

Техник муҳаррир: Н.Юсунов

Таҳририят манзили: Наманган шаҳри, Уйчи кўчаси, 316-уй.

Тел: (0369)227-01-44, 227-06-12 **Факс:** (0369)227-07-61 **e-mail:** ilmiy@inbox.uz

Ушбу журнал 2019 йилдан бошлаб Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссияси Раёсати қарори билан физика-математика, кимё, биология, фалсафа, филология ва педагогика фанлари бўйича Олий аттестация комиссиясининг диссертациялар асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

“НамДУ илмий ахборотномаси–Научный вестник НамГУ” журнали Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг 17.05.2016 йилдаги 08-0075 рақамли гувоҳномаси ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги (АОКА) томонидан 2020 йил 29 август куни 1106-сонли гувоҳнома га биноан чоп этилади. “НамДУ Илмий Ахборотномаси” электрон нашр сифатида халқаро стандарт туркум рақами (ISSN-2181-1458)га эга НамДУ Илмий-техникавий Кенгашининг 11.03.2022 йилдаги кенгайтирилган йигилишида муҳокама қилиниб, илмий тўплам сифатида чоп этишга рухсат этилган (**Баённома № 3**). Мақолаларнинг илмий савияси ва келтирилган маълумотлар учун муаллифлар жавобгар ҳисобланади.

ишлатамиз, аммо ҳамма ҳам осонлик билан бировнинг ҳолатига тўлиқ киришга муваффақ бўла олмайди.

Хулоса қилиб айтганда, шахслараро тушуниш вазиятида идентификация, эмпатия, аттракция, ижтимоий рефлексия намоён бўлади. Сир эмаски, шахслараро ўзаро бир-бирини билиш масалалари ўрта аср Шарқ алломаларининг илмий ижодида ҳам муҳим ўрин тутган, уларнинг кўпчилиги шахслараро ўзаро бир-бирини билишни, яқин ўзаро муносабатларнинг энг зарур шарти деб эътироф этишади.

Фойдаланилган адабиётлар

- 1.Брунер.Дж. Психология познания: за пределами непосредственной информации. -М., 1977.-74-75б
2. Митина Л.М. Психологическая диагностика эмоциональной устойчивости учителя: Учебное пособие для практических психологов. — М., 1992 .-50б
3. Философский энциклопедический словарь, 1983г. М: Гл. ред: Ильичёв Л.Ф,Федосеев П.Н. и.др..
4. Маралов В.Г. Опыт самопознания. - М., 1987. - 365 с.Мириманова М.С. Рефлексия как системный механизм развития. М.: ВЛАДОС, 1997.-316 с.
- 5.Реан А.А. Рефлексивно-перцептивный анализ деятельности педагога //Вопросы психологии. - 1990. - № 2. - С.77-82.

UDK 83-131

“SADDI ISKANDARIY” DOSTONIDA FOL MOTIVI VA UNING TRANSFORMATSIYASI

Ismoilov Ilyos

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori,
Filologiya fakulteti, O'zbek adabiyoti tarixi va folklor kafedrasini,
Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti,
e-mail: ismoilov_iles@mail.ru

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti professori, f.f.d. B.To'xliyev taqrizi ostida

Annotatsiya: Maqolada Alisher Navoiyning “Saddi Iskandariy” dostonida uchrovchi fol motivi va uning transformatsiyasi masalasi tahlil etiladi. Sharqda yaratilgan iskandarnomalarda uchrovchi fol motivining qadimiy ildizlari, xususan, Aleksandr haqidagi grek-yunon romanlari bilan aloqasi haqida so'z yuritiladi. Navoiy tasvirlarining qadimiy asoslari tadqiq etiladi, mutafakkirning fol motividan foydalanish mahorati ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: Iskandar, Alisher Navoiy, fol, bashorat, motiv, transformatsiya, badiiy adabiyot, genesis, manba.

THE AUGURY MOTIF AND ITS TRANSFORMATION IN "SADDI ISKANDARI"

Abstract: The article analyzes the motif of fortune-telling and its transformation in Alisher Navoi's epic “Saddi Iskandariy”. Oriental scandals tell of the ancient roots of the divine motif, especially

its connection with the Greek-Greek novels about Alexander. The ancient foundations of Navoi's images will be explored, and the thinker's skill in using the tarot motif will be demonstrated.

Keywords: *Alexander, Alisher Navoi, fortune telling, prophecy, motive, transformation, fiction, genesis, source.*

Fol motivi Iskandar haqida asar yozish an'anasida muhim o'rin tutadi. U Iskandar mavzusida shu qadar ommalashganki, istalgan tarixiy yoki badiiy asarda uchratish mumkin. Alisher Navoiy ham "Saddi Iskandariy" dostonini yozishda bu motiv imkoniyatlaridan keng foydalangan, sujetning eng muhim o'rinlarida qayta-qayta murojaat etgan. Aksar hollarda Iskandar ishlarini fol orqali bashorat qilish uning yoshlik yillaridan boshlanadi, bu ko'proq sharqdagi manbalarda uchraydi. Misol uchun, Rovandiy Iskandar yurishlarining fol motivi bilan aloqador qiziq jihatini bayon qiladi: "Iskandar ilm talab qilib yurgan paytlarda Aristotelni huzuriga chorladi. Arastuning otasi Naqumohis "G'olib va mag'lublikni oldindan aniqlash jadvali"ni berib, o'g'lini Iskandar xizmatiga yubordi. Iskandarning ismi jadvalning ustiga, mamlakatlar jadvalning ostiga yoziladi. Unda Iskandarning butun olamga farmonravo bo'lishi va olam mulkini zabt etishi bitilgan bo'lib, jadval Iskandarga dasturulamal bo'ladi" [Rovandiy, 1385 (h.): 447 – 448]. Mazkur epizod Nizomiy dostoniga ham o'tgan [Ганчавӣ, 2012: 78]. Navoiy bu lavhani tasvirlamasada, Nizomiy kabi Naqumohisni astrolog sifatida ham ko'rsatadi. Iskandar mavzusida uchrovchi boshqa bir guruh follar esa Iskandarning kelajagi, faoliyati va o'limi bilan aloqador bo'lib, ular ham g'arb, ham sharqdagi manbalarda ko'p uchraydi.

Alisher Navoiy "Saddi Iskandariy" dostonida Iskandarning kelgusi faoliyati, jahongirliги bilan bog'liq holda tasvirlagan ana shunday lavhalardan biri Iskandarning Doro bilan urushi natijasini kakliklar jangi vositasida bashorat qilish epizodidir: *Iskandar Doro qo'shinini yashirincha tamosha qilgach, uning ulkanligidan hayratda qoladi, shu payta bir harsang ustida urishayotgan ikki tog' kakligiga ko'zi tushadi va kattarog'ini "Doro"ga, kichikrog'ini esa "Iskandar" deb o'ziga mengzaydi va ularning jangini tamosho qila boshlaydi, bir payt osmondan uqob uchib kelib, katta kaklikni olib ketadi va maydon kichik kaklikka keng bo'lib qoladi* [Navoiy, 2006: 120 – 121].

Navoiy ushbu epizodni Doro va Iskandar jangi arafasida, Iskandar yashirincha Doro qo'shinini kuzatganidan keyin tasvirlagan. Bu lavha Navoiy dostonida bir necha muhim ma'nolar ifodasi, birinchidan, Doro va Iskandar qo'shinlari o'rtasidagi nisbatning katta ekanini ko'rsatish, ikkinchidan, Doroga qarshi jangdan oldin Iskandarning xavotirini ifodalash, uchinchidan, jang natijasiga ishora qilish uchun xizmat qilgan. Xo'sh, mazkur uch ma'no va ular aks etgan fol epizodining tarixiy haqiqat bilan munosabati qanday yoki ular badiiy to'qima mahsulimi? Ta'kidlash kerakki, Navoiy ifodalagan har uch ma'no ayni tarixiy haqiqat bo'lib, antik davr tarixchilari ularni yakdillik bilan qayd etishgan. Lekin bu ma'nolarni ifodalagan fol epizodining tarixi, transformatsiyasi masalasi biroz boshqacha. Xo'sh, ushbu lavha Navoiy dostoniga qaysi manbadan ko'chib o'tgan, uning tarixiy asoslari bormi? Navoiy ushbu lavhaning an'anaviy tasviriga o'zidan nimalar qo'shgan? Ushbu savollarga javob topish orqali "Saddi Iskandariy" dostonida ko'p uchrovchi fol motivi va uning transformatsiyasi haqida konkret tasavvurlarga ega bo'lish mumkin.

Bizningcha, mazkur fol epizodi "Saddi Iskandariy"ga Nizomiyning "Iskandarnoma" dostonidan transformatsiya bo'lgan. Nizomiy Iskandar tomonidan Doro bilan urush natijasiga doir ikkita fol ko'rilgani haqida yozadi. Ulardan biri kakliklar jangi bilan aloqador bo'lib, ayni mana shu lavha Navoiy tasvirlarining sharqdagi asosi bo'lishi kerak. Nizomiyning yozishicha, Iskandar Misrni qo'lga kiritib, Zangiylarni yenggach, bir muddat orom oladi. Ana shu kezlarda

ovga chiqadi, safarda bir tog'ga ro'para keladi va tog' etagidagi harsang ustida urishayotgan ikki kaklikka ko'zi tushadi. Birini o'ziga va ikkinchisini Doroga nisbat beradi. Jangning oxirida o'ziga nisbat bergan kabki dariy g'olib chiqib, tog' uzra ucha boshlaydi. Shu payt birdan burgut paydo bo'lib, uni changaliga oladi. Iskandar bu voqeni Doroni yengishi, biroq uzoq umr ko'rmasligiga yo'yadi [Ганчавӣ, 2012: 75].

Navoiyda ayni epizod mavjud bo'lsa-da, uning transformatsiyasida jiddiy farqlar yuz berganini ko'rish mumkin. Transformatsiya jarayonidagi dastlabki jiddiy o'zgarish epizodning voqealar rivojidadagi o'rni o'zgarganida ko'rinadi. Nizomiy epizodni hali xiroj mojarosi boshlanmay, jangdan ancha ilgari sodir bo'lganini aytsa, Navoiy jang boshlanishi arafasida, vaziyat taranglashgan paytda sodir bo'lganini tasvirlaydi. Keyingi yangilanishlar ham shu tarzda davom etgan: Nizomiy ikki kaklik jangida biri rostdan boshqasini kurashib yengganini ko'rsatadi, lekin ularning kuchi, shakli-shamoyili to'g'risida hech narsa demaydi. Navoiy esa kakliklarning jang qilayotganini aytsa-da, biri ikkinchisidan o'z kuchi bilan emas, balki burgutning hamlasi tufayli ustun kelgani va ularning biri kichik, ikkinchisi katta jussali ekanini ta'kidlaydi. Nizomiyda burgut obrazi kakliklar jangi natijasiga ta'sir ko'rsatmaydi, Navoiyda esa burgut jang taqdirini hal etadi. Nizomiy tasvirlagan epizodda ham burgut ilohiy mujda bilan aloqador bo'lib, g'olib kaklikning ko'p o'tmay burgut changaliga tushishi – Iskandarning uzoq hukmdorlik qilmasligini anglatadi. Navoiy tasvirlagan lavhadagi burgut obrazining ilohiy taqdirga ishora qilishi ham Nizomiy lavhasidan ko'chib o'tgan, ammo Navoiy mana shu o'rinda jiddiy mazmuniy o'zgartirishga qo'l urgan. Nizomiy tasviridagi Iskandarning qisqa umr ko'rishiga ishora qiluvchi detalga Navoiy "Iskandar ilohiy amr bilan Doroni yengadi" degan yangi ma'noni yuklaydi, natijada Nizomiy lavhasidagi "qisqa umr ko'rishiga ishora" ma'nosi (garchi tarixiy haqiqatga muvofiq bo'lsa-da) tushirib qoldiriladi va epizod mazmuniga sharqona dunyoqarashga muvofiq talqin singdiriladi. Navoiy tasvirlagan qushlar vositasida fol ochish epizodining transformatsiyasi shu bilan tugamaydi. Uning g'arb manabalaridagi asoslari ham borki, Nizomiy variantiga ular asos bo'lgan bo'lsa kerak.

Doro bilan jangdan oldin Iskandarning biror predmet bilan bog'liq holda fol yo'yish motivi sharqdagi ayrim tarixiy manbalarda ham uchraydi. Masalan, Saolibiy Iskandar va Doro urushi arafasida hal qiluvchi rol o'ynagan fol epizodi xususida quyidagilarni yozadi: Iskandar Doroni o'z ko'zi bilan ko'rish va qilayotgan ishlaridan xabardor bo'lish uchun elchi qiyofasida Doro qarorgohiga boradi. Rasmiy muloqotdan so'ng mehmonlar sharafiga bazm uyushtiriladi. Bazmda may quyilayotgan tilla jomlarga Doroning surati naqshlangan bo'lib, Iskandar har safar jomni bo'shatgach, soqiyga jomni qaytib bermaydi. Doro undan bu haqda so'rganida rumlik elchilarning odati, deb javob beradi. Bazmda Doro avvallari Iskandar huzuriga yuborgan elchilar ham bor edi, ular Iskandardan shubhalana boshlaydi va xazinadagi jomlar ichida avvalroq Iskandar aksi tushirilgan jomni olib, may to'latib Iskandarga berishadi. Iskandar bundan sir ochilganini fahmlaydi va tezda qochib ketadi. O'z qarorgohiga kelgach, Doroning holi, lashkarlaridan ogohlik topgani hamda Doro va o'zining surati tushirilgan jomlarni qo'lga kiritishidan xayrli fol ko'rayotgani, bu Doro podsholigi va mamlakatining unga o'tishiga ishora ekanini aytadi [Saolibiy, 1368 (h.): 253 – 254]. Mazkur epizodni avvalroq Firdavsiy ham "Shohnoma"da tasvirlagan [Фирдавӣ, 1989: 513 – 518]. Aslida, Iskandarning elchi qiyofasida Doro huzuriga borishi epizodi "Psevdo-Kallisfen"ning suryoniy versiyasidan Saolibiy va Firdavsiy asarlariga o'tgan [The History of Alexander... , 1889: 72 – 73]. Ushbu fol epizodidagi e'tiborli jihatlardan biri uning g'arb manbalaridan sharq adabiyotiga transformatsiya bo'lganidir.

Bizningcha, Navoiy tasvirlagan kakliklar jangi vositasida fol ochish epizodi ham Aleksandr haqidagi qadimgi tarixiy manbalardan sharq adabiyoti, xususan, xamsanavislik anʼanasiga transformatsiya boʻlgan. Kuzatishlarimiz shuni koʻrsatdiki, Navoiy tasvirlagan ushbu epizodning asosi deb qarash mumkin boʻlgan voqeani antik davr tarixchilaridan Plutarx yozib qoldirgan. Plutarx Aleksandrning Doroga qarshi ikkinchi va hal qiluvchi jangidan oldin shunday yozadi: “Frotgacha boʻlgan yerlarni bosib olgach, Iskandar oʻziga qarshi millionga yetadigan qoʻshin bilan kelayotgan Doro tomon yurish boshladi. Yoʻlda uning yaqinlaridan biri, shohning koʻnglini chogʻ qilish uchun orqadagi yukchilarning topgan oʻyinini gapirib berdi. Ular ikkiga boʻlinib, oʻzlaricha biri Doro, ikkinchisi Iskandar atalgan qoʻmondon saylab, bir-birlariga kesakchalar otish musobaqasini boshlashgan. Soʻngra qizishib ketib, mushtlashuvga oʻtishgan, soʻngra soʻyil-u gavronlarga va toshlarga oʻtib, ishni haqiqiy jangga aylantirib yuborishgan. Bu gapni eshitib, Iskandar ikkala qoʻmondonning birga-bir olishuv qilishlarini buyuradi. Oʻzi “Iskandar”ni qurollantiradi, Filot esa “Doro”ni. Bu olishuvni kelajak karomati hisoblab butun askar ahli kuzatadi. Qattiq, tinkani quritadigan olishuvdan keyin “Iskandar” deb atalgani gʻolib chiqadi” [Плутарх, 2006: 44].

Plutarx va Navoiy hikoya qilgan epizodlarning mazmuni, fabulasi deyarli bir xil, faqat tafsilotlarida farqlar bor. Bizningcha, Plutarx va Navoiy qayd etgan epizodlar oʻrtasidagi oʻxshashliklar tasodif emas. Aytish mumkinki, yunon tarixchisi tasvirlagan voqea sharq adabiyotiga transformatsiya boʻlgan va shu jarayonda ayrim tafsilot-u detallar oʻzgarishga uchragan va ijodkorning maqsadi uchun moslangan. Masalan, Plutarxda Doro va Iskandar urushining natijasi ikki qoʻmondonning oʻzaro kurashi vositasida taxmin qilinsa, Nizomiyga kelib qoʻmondonlar detali ikki kaklik detali bilan almashgan va Navoiy dostoniga Nizomiy tasvirlagan variant asos boʻlgan. Bu yerda “ikki qoʻmondon” detalining nima uchun aynan “ikki kaklik” detaliga almashganini tushuntirish mushkil. Bizningcha, Aleksandrning haqiqiy tarixi bayon qilingan qadimiy manbalarda qush detali bilan bogʻliq fol koʻrish epizodlari juda koʻp uchraydi [Арпиан, 1962: 66 – 67, 74; Плутарх, 2006: 37; The History of Alexander... , 1889: 11]. Plutarx qayd etgan tarixiy voqelikning badiiy adabiyotga transformatsiyasi jarayonida ana oʻsha qush bilan bogʻliq fol epizodlarining taʼsirida “ikki qoʻmondon” detali “ikki kaklik” detali bilan almashtirilgan va shu tarzda ommalashganini faraz qilish mumkin.

Xulosa shuki, Navoiy tasvirlagan ikki kaklik jangi vositasida Doro va Iskandar urushi natijasi haqida fol ochish epizodi uzoq transformatsiya jarayonin bosib oʻtgan. Uning qadimiy ildizlari Aleksandr haqidagi grek-yunon romanlarida boʻlib, Plutarx birinchilardan boʻlib epizodga asos boʻlgan tarixiy voqelikni yozib qoldirgan. Keyinchalik bu voqea Iskandar mavzusi bilan birga yoki Plutarx asarining sharq tillariga qilingan tarjimai orqali sharq adabiyotiga transformatsiya boʻlgan. Nizomiy esa ushbu epizodning, katta ehtimol bilan, qayta ishlangan variantini birinchi marta xamsanavislik anʼanasiga olib kirdi. Ammo Nizomiyning Aleksandr haqidagi yunon manbalari bilan ham tanish boʻlganini hisobga olsak, u Plutarxning asari bilan shaxsan tanish boʻlgan boʻlishi va qayta ishlashni oʻzi amalga oshirgan boʻlishi ham mumkin. Biroq buning ehtimoli juda kam. Nizomiy xamsanavislik anʼanasiga olib kirgan ushbu lavha keyinchalik Navoiyning “Saddi Iskandariy” dostoniga ham transformatsiya boʻldi. Navoiy uning ham tafsilotlari, ham mazmunini yuqorida taʼkidlaganimizdek yangiladi va lavhaning sharqona dunyoqarash, aniqrogʻi, islom taʼlimotiga muvofiq talqinini yaratdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Арриан, Флавий. Поход Александра. Перевод с древнегреческого М.Е. Сергеевко. – Москва – Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1962.
2. Фирдавси, А. Шохнома: Иборат аз IX чилд. Чилди VI. Таҳияи К. Айнӣ, З. Аҳрорӣ, Б. Сирус. Ҳайати таҳ.: М. Осимӣ, К. Айнӣ, З. Аҳрорӣ, А. Маниёзов ва диг.: – Душанбе: Адиб, 1989.
3. Ганҷавӣ Низомии. Хамса: Искандарнома. – Душанбе: Адиб, 2012.
4. Navoiy Alisher. Saddi Iskandariy. – T.: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2006.
5. Плутарх. Сайланма. Искандар Мақдунли. Таржимонлар Зоҳир Аълам ва Урфон Отажон. – Тошкент: “Янги аср авлоди”, 2006.
6. Rovandiy Muhammad bin Ali. Rohat as-sudur va oyatl as-surur. – Tehron: Asotir, 1385 (h.).
7. Saolibiy Abumansur. G'urar muluk al-furs va siyarihumi. – Tehron: Nuqra, 1368 (h.).
8. The History of Alexander the Great. Being the Syriac Version of the Pseudo-Callisthenes. Edited from five manuscripts with an english translation and notes by Ernest A. Wallis Budge M.A. – Cambridge: At the university press, 1889.

TALABALARNI INNOVATSION FAOLIYATGA TAYYORLASHNING O'ZIGA HOS XUSUSIYATI

Eshquvvatov Ulug'bek Abdullo o'g'li
Termiz muhandislik-texnologiya instituti,
“Transport inshootlari va avtomobil yo'llari” kafedrasini o'qituvchisi
E-mail: eshkuvvatov.ulugbek@mail.ru

Annotasiya. Maqolada texnika oliy ta'lim muassasalaridagi yo'l muhandislik ta'lim yo'nalishi talabalarining seminar darslarini tashkil etishda interfaol metodlardan biri bo'lgan klaster yondoshuvining afzalliklari mazmun-mohiyati atroflicha yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: talaba, oliy, tarbiya, ta'lim, innovatsion, texnologiya, interfaol metod, klaster, yondoshuv faoliyat, samaradorlik, natija.

Аннотация. В статье подробно освещены преимущества кластерного подхода, являющегося одним из интерактивных методов организации семинарных занятий студентов направления дорожного инженерного образования в технических высших учебных заведениях.

Ключевые слова: студент, высшее, воспитание, образование, инновация, технология, интерактивный метод, кластерность, подход к деятельности, эффективность, результат.

Abstract. In the article, the content and essence of the advantages of cluster co-operation, which is one of the interactive techniques in the organization of seminar classes of students of the direction of road engineering education in technical higher educational institutions, is thoroughly covered.

Key words: student, higher, education, education, innovation, technology, interactive method, cluster, peer activity, efficiency, result.

Bugungi kunda jahon hamjamiyati oldida turgangan dolzarb vazifalardan biri ta'lim berish jarayonini takomillashtirish, masho'ulotlarning zamon talablari asosida tashkil etilishi va

128	Жисмоний тарбия ва спорт соғломлаштириш тадбирларини ташкил этиш. Шербоев И.У	674
129	Бўлажак педагогларни касбий тайёрлаш жараёнида креатив компетентликни шакллантиришнинг педагогик шарт-шароитлари Тўрахонова Б.Т	678
130	Олий педагогик таълим муассасаларида астрономия фанини кредит–модуль асосида ўқитиш методикаси Сатторов А.Р	682
131	Медиамаданият тушунчаси ва унинг ўзига хос функциялари Яқубжанова М.И	687
132	Бўлажак мактабгача таълим ташкилоти педагог ходимларининг бадиий-эстетик компетентлигини ривожлантириш Асқаров Б.Б	694
133	Академик лицей ўқувчиларининг касбий тайёргарлигини ривожлантириш методикаси Чориев Б.А	698
134	Bo'ljak muhandislarining matematik kompetentligini rivojlantirish masalalari Axadova K.S	703
135	Umumta'lim maktablarida o'quvchilarni kasbga yo'naltirishda psixologlarning o'rni va roli (Namangan viloyatida amalga oshirilgan sotsiologik tadqiqot natijalari asosida) Mansurov M.Sh	707
136	Methods and selection of calculations used in theoretical study of organic reagents based on nitrozonaphtholes Isakulov F., Madusmonova N., Turambetova A., Smanova Z., Eshimbetov A., ...	715
137	Закономерности методики преподавания русского языка Абдуразаков С.Б	725
138	Нофилологик отмлари талабаларида чет тилини ўқитиш жараёнида коммуникатив маданиятни ривожлантиришнинг ўзига хос хусусиятлари Мухамеджанова С.Ж	729
139	Яримўтказгичлар физикасига доир ўқув машғулотларини ташкил этиш ва унга қўйилган талаблар Болтаева М.Л., Тўланова Б.А	733
140	Абу Исо Ат-Термизий ижодидан кичик мактаб ёшидаги ўқувчилар экологик тафаккурини шакллантириш жараёнида фойдаланиш Суюнов Д.А	737
145	Замонавий таълим тизимида касбий коммуникатив компетентлиликнинг моҳияти ва тузилмаси Юлбарсова Х.А	742
146	Ностандарт тафаккур муаммосининг ўрганилиш тарихи: этюдлар Раҳмонова Г	749
147	Талабаларнинг пахта териш аппаратига ижодий ёндашуви Соатов А.М	753

148	Контроль состояния скоростно-силовой подготовленности квалифицированных гандболистов в тренировочном процессе Абдалимов А.О	756
149	Талаба-ёшлар жисмоний маданиятини ривожлантириш, соғлом турмуш тарзини тарғиб қилишда янгича ёндашув асосида таълим бериш мазмун-моҳияти Тоштемиров О.А	763
150	Роль практико ориентированных задач в развитии исследовательских навыков студентов Кучкаров Х.О., Тошбоев С.М	768
151	Мактабгача таълим ташкилоти раҳбарларида инновацион компетентликни ривожлантириш муҳим педагогик зарурат сифатида Нормирзаев Ф.М	773
152	Роль и значение навыков творческого мышления, формы его проявления в обучении школьников Худойбердиева А.Х	778
153	Masofaviy ta’lim tizimining afzalliklari xususida Turdiyev H.J., Turdiyev O.H	781
154	Umumta’lim maktablarining jismoniy tarbiya darslarida yengil atletika turlari texnikasiga o’rgatishni takomillashtirish va jalb qilish yo’llari Sultanov U.I	786
155	Ижтимоий- психологик ва этномиллий стереотиплар гуруҳининг тадқиқ этилиши Турғунбоева А.Ғ	792
156	“Saddi Iskandariy” dostonida fol motivi va uning transformatsiyasi Ismoilov I.	796
157	Talabalarni innovatsion faoliyatga tayyorlashning o’ziga hos xususiyati Eshquvvatov U.A	800
158	Миллий тарбияда каштачиликнинг ўрни Шомирзаев М.Х	806